GRAIUL ROMÂNESC

Organ al societăţii GRAIUL ROMÂNESC
Redacţia şi Administraţia Calea Victoriei, 33, Etajul II. (Casa Fracatti).

Iese lunar sub supravegherea unui Comitet
Abonamentul anual lei 100 in străinătate indoit

ANUL III No. 11-12 NOEMVRIE-DECEMVRIE 1929

CUPRINSUL

PREŢUL 20 LEI

TIP. BUCOVINA BUCUREŞTI III, CALEA VICTORIEI, 220 TEL. AUTOMAT 210/43

Banca Românească
Str. Smârdan.
LOCO

Articolele, revistele şi ziarele în schimb precum şi orice fel de informaţiuni în legătură cu redactarea revistei se adresează d-lui SIMION C. MÂNDRESCU, Str. Paris No. 29, Bucureşti III, iar cererile de abonamente, abonamentele şi tot ce se referă la administrarea ei : Calea Victoriei 33, Etajul II (Casa Frascatti)

CITIŢI

Ziare ale Românilor de peste hotare :

„Nădejdea" Ziarul partidului român din reg. S. H. S. Vrsac (Vârşet)
„America" Cleveland, Ohio (U. S. A.)
„Tribuna Română" Detroit, Michigan (U. S. A.)
„Steaua Noastră" New-York (U. S. A.)

Reviste despre Românii de peste hotare :

„Graiul Românesc" Str. Paris 29, Bucureşti III
„Peninsula Balcanică" Căsuţa poştală 328 (Bucureşti)
„Macedo-Română" Str. Paris 22, Bucureşti III

GRAIUL ROMÂNESC

ORGAN AL SOCIETĂȚII GRAIUL ROMÂNESC

ANUL III, No. 11-12 NOEMVRIE-DECEMVRIE

AROMÂNII DIN ÎMPREJURIMILE GIUMAIEI-DE-SUS

de Vasile N. Christu

PARTEA I

AROMÂNII PĂSTORI DIN CIACALIȚA

1. *Câteva date asupra Giumaiei de Sus*

Inainte de a vorbi de Aromânii din împrejurimile orașului Giumaia-de-Sus, socot necesar să lămuresc rolul cel mare jucat de acest oraș în desvoltarea vieții aromânești din întregul ținut al Macedoniei de sub stăpânirea bulgărească, începând de la primele încercări de așezare a Românilor Macedoneni, și ajungând până în zilele triste de emigrare, ce se petrece sub ochii noștri și ne face să asistăm la un spectacol mut de exterminare a elementului nostru din acel ținut.

Punându-ne intrebarea: de când datează așezările aromânești din Giumaia? dacă ne vom gândi la anii războiului 1877—1879 când populația autohtonă era nevoită să emigreze din cauza distrugerii orașului, mai ales din punct de vedere economic, vedem, că primele începuturi ale unei vieți aromânești din acel oraș datează din vremea aceia. Dar de unde au venit Aromânii? Pentru a răspunde la această întrebare, voi încerca în câteva cuvinte să resping afirmația celor cari susțin că Aromânii sunt *numai* ciobani. Dacă în zilele noastre nu mai putem privi elementul aromânesc numai subt raportul păstoritului, acelaș lucru nu l-am fi putut face și în trecutul nostru îndepărtat. La *Sear* (Seres) și *Melnic* aveam colonii aromânești, cari în deosebi se ocupau cu comerțul. In timpurile, când greaua criză economică și teroare politică face pe Bulgari, după cum am amintit, în anii de rebeliune 1877—1879, să emigreze, tocmai în acel moment critic vin cei mai puternici agenți ai unei refaceri economice a acestui ținut despopulat — și anume Aromânii din Melnic și Sear, și se stabilesc în primul rând la Giumaia de sus unde cuceresc comerțul. Nu putem trece cu vederea, fără să amintim aci de o bună parte din Grecii Melnicului și Searului cari se stabilesc la Giumaia tot ca negustori. Afară de Aromânii, cari au venit la Giumaia din aceste două orașe amintite mai sus, se așează și Aromânii din *Gramoste*, pe cari în primele decenii ale vieții de organizare și gospodărie, îi găsim în comunele din împrejurimile Giumaiei de Sus ca Ciflichia, Crupnik, Gramada, Hârsova (Râsovo) și la „*călivele*" Ciacalița și Argaciu, și ceva mai târziu coboară și în oraș. Ocupația principală a populației din timpurile acelea era negoțul. Insăși numele orașului (rom. Giumaia de Sus; turc. Giuma-Bala; bulg. Gorna Giumaia) arată, că este un târg, căci *Giumaet* pe turcește nu înseamnă decât târg, bazar.

Socot necesar să dau succint câteva date asupra orașului și în urmă să trec

la descrierea aşezărilor aromâneşti din împrejurimile Giumaiei, în primul rând descrierea aşezărilor Aromânilor din *„Călive“* sau Ciacaliţa şi apoi la a celor din *Ciflichia* şi *Gramada*.

Oraşul Giumaia de Sus este aşezat la poalele muntelui Rila, la şapte chilometri de vechea graniţă dintre Turcia şi Bulgaria. Prin mijlocul oraşului dela Est spre Vest curge râul *Bistriţa*, care face multe stricăciuni în timpul marilor ploi, de unde şi-a luat şi numele de *„arâu zurlu“* (râul cel nebun). Curge repede, după cum arată şi numele lui, şi se varsă în fluviul Struma, ce trece pe la marginea oraşului. Giumaia este un centru prin excelenţă comercial. Se găseşte pe drumul care duce de la Sofia la Salonic şi, datorită aceste împrejurări, promite să devină un punct important. Mulţumită acestui fapt este şi capitală de judeţ, deşi în împărţirea administrativă a Bulgariei e prevăzut oraşul Petrici.

Giumaia de Sus. Vedere generală

Giumaia este legată cu Sofia printr'o cale ferată îngustă până la Radomir, de acolo este tren obişnuit. Acuma se construeşte o linie normală până la Radomir, aşa că pe viitor Giumaia de Sus va avea legături directe cu Sofia. De la Giumaia drumul de fer continuă până la Petrici. După o convenţie ferovieră urmează să se construiască drum de fier obişnuit pentru legătura directă Sofia-Giumaia-Salonic.

Aromânii din Giumaia sunt cunoscuţi ca negustori, agricultori, grădinari, meseriaşi, cazangii, argintari, etc.

Ţin să amintesc că Şcoala Românească din Giumaia de Sus a fost înfiinţată în 1896 de către inimosul propagandist aromân D-l Const. I. Ciara, fost profesor la Gimnaziul Român din Ianina şi judecător, iar biserica în anul 1906, şi funcţionează şi azi.

2. *Despre Aromânii nomazi de la „Călive".*

Dacă am dat o scurtă privire istorică asupra dezvoltării vieţii aromâneşti din oraşul Giumaia de Sus, am făcut-o cu scopul de a evidenţia mai bine strânsele raporturi ce existau şi urmează să existe între Aromânii stabiliţi la oraş şi cei stabiliţi în comunele din prejurul Giumaiei. Numai subt aspectul unei conlucrări reciproce putem privi aşezările aromâneşti din această regiune.

Ramura Aromânilor păstori de la „Călive" (Ciacaliţa) într'o măsură oarecare a dus o viaţă ca să zicem aşa, cu totul aparte, dar totuşi nu erau rare cazurile unei conlucrări cu Aromânii din oraş, dacă nu pe teren naţional, cel puţin pe teren economic.

Incepem cu descrierea succintă a Aromânilor păstori din *Ciacaliţa* a căror viaţă patriarhală a uimit pe mulţi dintre acei puţini curioşi, ce-au ţinut să-i viziteze.

Această aşezare pitorească, înconjurată de păduri imense, se găseşte la o depărtare de 5 ore drum cu cai de la oraşul Giumaia de Sus. Drumul care duce în spre „Călive" e foarte anevoios, nu se poate face cu trăsura, de aceea „chiragii" (cărăuşii) aromâni fac acest drum cu caii.

Incepând de la piscul Ai-Ghidic din munţii Rilei la est de Giumaia de Sus şi până la fluviul Struma în direcţia vestică se prelungeşte şirul muntos *Arişvaniţa*. Din acest lanţ al munţilor face parte *Ciacaliţa* care prin *Predeal* se leagă cu *Piriu*.

Aromânii păstori din Ciacaliţa sunt cunoscuţi de către populaţia slavă-macedoneană precum şi de Bulgari, cu denumirea de *Caracaciani:* în genere sub acest nume sunt cunoscuţi toţi acei Aromâni, cari în timpul verii locuesc părţile cele mai înalte ale munţilor, iar iarna îşi caută adăpost în câmpiile vaste din Bulgaria, Grecia sau Turcia. *Caracacian* e cuvânt compus din kara care în turc. înseamnă negru şi *kacian* turc. care înseamnă fugar, iar în aromână *căciacu* înseamnă fugar, dezertor, vagabond. Viaţa, ce duc aceşti Aromâni, e cu totul patriarhală; neatinşi de înrâurirea culturii şi civilizaţii moderne, duc un trai primitiv şi o viaţă retrasă. Pentru cei din oraş, manifestările de ordin social ale acestor Aromâni le pot servi ca un exemplu de organizare gospodărească. Nu e vorba aci de o întoarcere spre o civilizaţie primitivă, ci mai mult de principiile de ordin etic [1]), ce predomină în această asociaţie a Aromânilor păstori şi cari pot fi luate ca un punct de plecare în organizarea modernă a societăţii. Nicăeri nu se ţine mai mult la respectul faţă de semeni, ca la aceşti păstori cari se simt uniţi între ei, fără să se gândească, că viaţa modernă din zilele noastre cândva îi va distruge şi pe ei, dacă nu vor căuta să se adapteze nouilor condiţiuni de organizare socială, prevăzute în cadrul modului de producţie capitalist.

In general putem spune, că din punct de vedere economic Aromânii păstori

o duceau mai bine, decât cei cari în satele din câmpie se ocupau cu agricultura. De aceea cei de la munte au rezistat timp îndelungat nu numai felului nou de organizare socială şi industriei capitaliste, ci culturii şi civilizaţii moderne. Toate aceste ii vor sili să se adapteze noului mediu creat, şi atunci ar însemna să schimbe cu totul actualele forme primitive ale păstoritului. Dar tradiţia, care s'a dovedit mai tare decât sistemele noui de producţie, a făcut pe mulţi din aceşti păstori să părăsească păstoritul; şi în felul acesta din păstori liberi, devin salariaţi, angajaţi la o altfel de muncă decât aceia a creşterii vitelor şi paşterea oilor. Date fiind împrejurările, că Aromânii nomazi nu se pot aşa de uşor adapta noului mediu creat, mulţi din ei au cerut emigrarea, ca unica eşire din această grea situaţie economică în care se sbat.

După consideraţiunile de ordin general, voiu căuta să dau cele mai caracteristice manifestări de ordin social ale acestor Aromâni nomazi de la „*Călive*".

Colibile din *Ciacaliţa* sunt locuite numai de Aromâni. Dintre familiile însemnate notăm pe *Mirgiani, Mandili* şi *Babască*, vechi familii de „*chihăiazi*". In deosebi dintre aceste familii se alegea „*chihăelu*" colibelor. Acesta nu este un guvernator cu putere absolută, ci, după cum vom vedea, e primul sfetnic care îndrumează pe cei de la „Călive". In ce priveşte alegerea „chihăelului", ea se face totdeauna dintre cei mai bogaţi. Măsura aceasta, de a alege pe „chihăie" dintre categoria celor cu stare materială înfloritoare, o cred, că este admisă numai din punct de vedere practic. Ştiut e, că a alege pe unul sărac ar însemna, ca familia lui să fie distrusă economiceşte, din cauza că toată ziua, fiind ocupat numai cu chestiuni de administrare, nu va avea timpul să-şi caute de interesul său propriu, pe când cel bogat, care a angajat mai mulţi oameni ca păstori, va reuşi să-şi caute de rostul lui, pe lângă treburile de ordin general ce privesc „călivele".

De obiceiu chihăelul e considerat ca reprezentant al „Călive-lor". El se interesează de bunul mers al stânei, se îngrijeşte de întreaga comună, rezolvă toate diferendele iscate între păstori şi stăpâni; mijloceşte o înţelegere în conflictele de ordin economic ,fie că stăpânul nu vrea să plătească pe păstorul angajat, fie că acesta nu-şi îndeplineşte angajamentul luat. Reprezintă „călivele" în faţa autorităţilor din oraş. Chihăelul e dator să intervină la cei în drept din oraş atunci, când un membru de la „călive" e arestat sau reţinut pentru cercetări; tot aşa e dator să intervină pe lângă autorităţile silvice în chestiuni de păşunat sau de tăiatul pădurii. De chihăe depind şi paznicii „călivelor", cari de obiceiu e numai unul, şi acesta e dator să rămâe iarna la Ciacaliţa, ca să nu fie distruse colibele, şi materialul să nu se fure de ţăranii dinprejurul regiunei. Obligaţiile chiăelului faţă de păstori sunt : să le dea de mâncare şi să le plătească salariul. In caz de boală familia păcurarului este ajutată de toţi din comună, fiecare cu ce poate.

După ce am văzut raporturile dintre chihăie şi păstori, acum să examinăm, cari sunt raporturile dintre stăpâni de oi şi păstori. In general, putem spune, că fiecare familie are turma ei de oi; în cazul acesta atât stăpânii cât şi păcurarii

1) A se vedea V. Christu, Obiceiuri la Aromâni (Câteva nescrise principii morale şi juridice) în *Peninsula Balcanică*, an. VIII, No. 1, 2, unde sunt descrise principiile morale ale Aromânilor din Macedonia bulgărească.

sunt în categoria proprietarilor. Rar se întâmplă, ca un păstor să nu aibă oile lui, fie ele câte de puţine ca număr. Pornind însă dela premisa, că numai atunci un păcurar va putea să pască o turmă ,când aceasta numără peste 200 de oi, atunci, cei cari n'au numărul necesar pentru o turmă ,se angajează ca păstori la unul cu mai multe oi, cu condiţiunea, ca să fie trecute şi oile sale în turma stăpânului. Acest lucru e convenabil şi stăpânilor şi păstorilor: şi iată de ce: fiecare stăpân are 200—300 oi, cei mai bogaţi, — în deosebi aceştia sunt foşti „chihăiazi", — au dela 500—1000 chiar şi mai multe oi. Păstorul angajat are şi el 20—30 oi, câteodată 40 până la 60. In angajamentul păstorului se prevede dreptul de trecere a oilor sale în turma stăpânului. Toate cheltuelile de păşunat le suportă stăpânul. In felul acesta păstorul e scutit de obligaţiuni materiale, şi cu economiile, ce le face din salariul primit, cumpără oi şi le trece în turma stăpânului, iar când expiră angajamentul, pleacă cu un număr de 50—70 de oi. Dacă păstorul e satisfăcut din această formă de angajament, nu mai puţin e mulţumit şi stăpânul care exprimă mulţumirea sa faţă de păstor; iar faţă de cei cari bănuesc, de ce ţine numai decât să aibă ca păstor al turmei sale pe unul cu oi, stăpânul explică, că îi trebue unul cu oi, ca să se îngrijească de ele cu aceiaşi râvnă, fiindcă dacă păstorul n'ar avea oi, în cazul acela nu-l doare şi nu-i pasă de oi străine.

Socot necesar să dau câteva explicaţii de administrarea stânei, şi cari sunt foloasele ce trag Aromânii dela stână.

In ultimul timp stâna e punctul de atracţie a tuturor cămătarilor ce nu se mulţumesc cu exploatarea oraşelor şi satelor, ci vor să-şi întindă stăpânirea lor şi peste aceşti oameni dela munte. De obiceiu stânele sunt acaparate de bănci, cari tot timpul acordă credite Aromânilor în contul produselor lactice din timpul verii, iar dobânda mare ce se percepe îi face să-şi blesteme viaţa, că s'au născut păstori. In genere, dacă Aromânii sunt înzestraţi cu multe calităţi, însă în tot timpul un singur lucru li-a lipsit: *asociaţiile economice*, şi dacă le-ar fi avut, erau să fie stăpâni pe toate avuţiile, unde se află.

Trecând la administraţia stânei, putem spune, că personalul administrativ e compus dintr'un meşter, om priceput, calfă, un ajutor calfă şi ucenic, un *ciracu*. In tot timpul verii, până la Sf. Maria, lucrează pentru bancă sau pentru particularii, cărora li s'a concesionat stâna. Se produce cel mai bun caşcaval din întreaga regiune, mult superior caşcavalului grecesc. Faima meşterilor aromâni a trecut graniţele Macedoniei. In judeţele Ilfov şi Ialomiţa sunt căutaţi foarte mult aceşti specialişti, şi mulţi dintre Aromânii din regiunea Giumaiei, cari s'au colonizat în Cadrilater, în tot timpul verii lucrează *„caşcaval-gilăchi"* în Ilfov şi Ialomiţa. Ei sunt preferaţi în faţa meşterilor din ţară şi sunt consideraţi ca cei mai buni meşteri în ale caşcavalului grecesc.

După 15 August, la stână se lucrează numai pentru cei dela „călive", ca să-şi pue *măcsuli* în casă. Sub măcsule înţelegem produsele lactice necesare unei case în tot timpul iernei; de obiceiu brânză, urdă, smântână, unt şi câteva „piti di caşcavali".

Familiile sărace îşi trimit copiii la stână cari ajută la muls. Pentru acest serviciu primesc lapte ,brânză ş. a. Aceşti copii mai ajută să dea *„tu cutaru"*

(oile în strungă), adică lăsând oile să treacă una câte una la rând pentru a fi mulse de oameni așezați pe scăunele. După ce se isprăvește cu mulsul, intră în stână, cei în vârstă măsoară laptele ,iar copiii ajută să aprindă focul. Alți copii se ocupă cu paşterea oilor bolnave ce sunt lăsate în împrejurimile stânei până la însănătoșire.

Veniturile Aromânilor nu constau numai din produsele lactice. Ei se mai ocupă cu creșterea vitelor, pe cari le întrebuințează în mai multe lucruri. Caii cei frumoși și sănătoși, ce pasc în preriile munților, aduc un folos real Aromânilor din Ciacalița. Mulți dintre tineri pleacă în timpul secerii și se duc în sate, angajându-se să treere grânele. Pentru munca depusă în zilele de lucru li se plătește în natură, și grânele primite le depozitează pe la Aromânii cunoscuți de ai lor în oraș, ca să le ia în timpul toamnei, când pornesc spre locuințele lor de iarnă. O parte de tineri se ocupă cu cărăușia în părțile muntoase.

Un alt venit important e lâna. Tunderea oilor se face între 5 Mai—15 Iunie, rar se prelungește termenul până la 20 Iulie, când de obiceiu se tund numai *noatińli* (cărlănii). La Aromânii nomazi din Ciacalița a rămas și o zicătoare *„Cându s'tundu noatińli" (când se tund cărlanii)*, adică e prea târziu, intervenția nu-și mai are rostul, căci nu va da nici un efect.

Ordinea în care se face tunderea oilor ca și ordinea în care se pun *măcsuli* e următoarea: Intâi cine cere mai multe oi, va începe să pue măcsuli și să tundă oile cel dintâiu. Adică întâi se tund oile stăpânilor și în urmă ale păstorilor. Un fenomen caracteristic de ajutorare reciprocă se observă la tunderea oilor. Toate forțele se concentrează la un loc și fiecare cu foarfeci de acasă se pune pe lucru. De obiceiu turma se aduce aproape de călive, se aștern pături și peste 20—30 bărbați tund, iar femeile pun lâna în saci. Industria lânei e foarte desvoltată și *„iambulile"* (păturile) și vilenzile sunt din cele mai căutate.

In ce privește moravurile și felurile lor de viață, cu o etică taxată balcanică, dar în fond mult superioară oamenilor pretinși civilizați, nu voi insista asupra acestui fapt, căci în altă parte [1]) am dezbătut pe larg această latură a vieții de păstor.

Am amintit încă dela început, că acești Aromâni sunt pe cale de a emigra. Intre cauzele de ordin economic, cari îi forțează să emigreze, deoarece nu se pot așa de ușor adapta nouilor condițiuni de organizare socială, se mai adaogă și cauzele de ordin politic. Acești Aromâni sunt lipsiți de drepturi cetățenești [2]). Fiind cetățeni ai întregei Peninsule Balcanice, ar însemna să nu aibă obligațiuni față de nici un Stat, căci de drepturi sunt lipsiți completamente. Nu mai sunt stăpâni pe munți, și au ajuns pradă speculanților dela orașe, cari acaparând munții și pășunile le subînchiriază păstorilor sărăciți. Se duce împotriva lor o acțiune de sărăcire pe terenul economic. Lipsiți de drepturi, ei nu pot să se folosească de pro-

1) *V. Christu:* „Din Viața Păstorului Aromân" în „Flambura Pindului", Nr. 2 și 3, an. 1929.

2) A se vedea articolul meu din „Ecoul Pindului" an I, Nr. 1: „Aromânii Păstori din Bulgaria lipsiți de drepturi cetățenești".

tecţia legilor, însă aceste legi cer dela dânşii să-şi îndeplinească toate obligaţiile faţă de Stat, judeţ şi comună. Ştiut e, că dacă cineva n'are un drept, invocând motivul, că face parte dintr'o populaţie transhumantă, fără domiciliu stabilit, ar însemna, că n'ar trebui să aibă şi obligaţiuni faţă de aceia cari îi lipsesc de aceste drepturi.

Din cele expuse până aci reese clar, de ce Aromânii din Ciacaliţa au cerut emigrare şi din păstori să se facă agricultori. Totu-şi ei caută să treacă peste toate greutăţile ce întâmpină şi ca o ultimă afirmare, că ei vor să menţină actuala lor stare şi organizare primitivă, este aceia, că în vara anului trecut peste 30 de familii de Aromâni îşi stabiliseră reşedinţa lor din nou la Ciacaliţa.

In ce priveşte starea culturală la aceşti Aromâni-păstori, aproape nici nu putem vorbi de o asemenea stare. Am avut un început de redeşteptare naţională şi în urma războiului balcanic a fost sufocat; era pe timpul anului 1910—1911, când institutorul dela Giumaia, d-l Pericle Papazissu, deschisese la „Călive" o şcoală românească de vară care era foarte populată. Şcoala, tot o colibă de scânduri, se găsea la partea estică dela „Călive", la marginea comunei pe drumul ce duce spre *„ciarcuri"*. De atunci nimeni nu s'a mai gândit să imite pe acel inimos dascăl, căci şi în zilele noastre, dacă ar avea cineva bunăvoinţa, să deschidă şcoală de vară, nu va întâmpina nici o greutate din partea nimănui, iar Aromânii din Ciacaliţa cari *au* o conştiinţă aromânească vor primi cu mare bucurie iniţiativa viitorului dascăl. Vorbind de conştiinţă aromânească, amintesc, că ei fiind retraşi şi neavând legături cu alte popoare, şi-au păstrat limba, obiceiurile, portul precum şi întreaga tradiţie. Deşi nu există şcoală românească la Ciacaliţa, totuşi aceşti Aromâni păstori au o deosebită plăcere de a auzi citindu-se în româneşte. Şi oridecâteori se face vre-o nuntă, ei invită pe părintele Dimitrie Samargescu, parohul bisericei Române din Giumaia care oficiază cununia în limba română. Ei sunt foarte curioşi şi caută pe ori şi ce cale să afle câte ceva despre viaţa din România. Putem spune, că între Aromânii, cari s'au păstrat fără să se asimileze şi să se contopească în massa grecească din trecut şi massa bulgărească din prezent, sunt şi Aromânii dela „Călive".

Până aci am vorbit de Aromânii-nomazi, ce locuesc în timpul verii la „călivele" Ciacaliţa. In numărul viitor al revistei ne vom ocupa de o altă ramură a Aromânilor din împrejurimile Giumaiei de Sus şi anume a acelor aşezaţi la *Ciflichia* şi *Gramada* cari au domiciliu stabilit şi a căror unică ocupaţie principală, după cum vom vedea, este agricultura.

PANĂ NEASTÂMPĂRATĂ

de Dr. S. Polenta

Cu Jugoslavii suntem vecini, aliaţi şi prieteni. De fapt e vorba mai mult de Sârbi, căci Statul trinaţional, Jugoslavia, s'a închegat după războiul mondial şi Sârbii au rămas poporul dominator şi hotărîtor, cu toată constituţia de egalitate....

*

Afară de aceasta alianța noastră cu Jugoslavia s'a întărit și printr'un eveniment important, nu mult după războiu, și anume: frumoasa noastră principesă Maria a devenit regina Jugoslaviei; așa că pe lângă celelalte legături mai avem și pe cea de rudenie dinastică.

Nu trebue, cred, să omit nici Mica Ințelegere, alianță făcută acum aproape 8 ani cu menirea de a păstra cele câștigate cu atâta suferință și sânge, din care facem parte alături și de vecina Cehoslovacie.

Cu un cuvânt suntem mai mult ca frați.

Ne facem vizite de rigoare sau de etichetă, ne întâlnim la conferințe și paraconferințe, trimetem delgații, ne dăm banchete reciproc, toastăm și ne dedăm la multe alte manifestări de prietenie.

Ne ințelegem minunat!

Pân'aici toate bune!

Văd însă un lucru: pana mea a început să alunece și a cam deraiat...

Ce s'a intâmplat? Nu e lucru mare: a atins o altă coardă a alianței noastre cu Sârbii, și anume, chestiunea minoritară....

Nu vreau să mă cert cu Sârbii, căci nici eu nu sunt om rău — un simplu muritor, dar ca să nu creadă lumea, că sunt mut, vreau și eu să spun și să întreb ceva....

Așa e omul pe pământ, așa e organizată omenirea, încât pe lângă datoriile sale, mai are și drepturi ce sunt respectate sau nu, nu importă, fie în țara lui sau pentru semenii lui de sub razele altui soare....

N'am de gând să fac pe istoriograful sau pe geograful, dar cred că nu va fi prea mult, dacă repet un lucru cunoscut de mulți, dar nu uitat de toți:

In regatul jugoslav, pe lângă celelalte minorități, răsuflă din greu și peste o jumătate de milion de suflete de Români. In Valea Timocului sârbesc, în Macedonia și Banatul sârbesc, trăiesc, obidiți și oropsiți de soartă, frații noștri.

Mult s'a scris, mult s'a vorbit, mult s'a deplâns soarta lor, dar... glas în pustiu.....

Nimic nu s'a făcut.

Deseori a fost sorocită rezolvarea chestiunei minorității românești din Jugoslavia de către o comisiune mixtă, însă până în ziua de azi baltă a rămas.

Cu Sârbii suntem vecini, aliați și prieteni, așa că trebue să ne respectăm reciproc și să nu ne supărăm. Nimic mai bun.

Și totuși... și totuși, Sârbii nu sunt dispuși a împărtăși părerea noastră. Dece?

Pentrucă în Jugoslavia nu există minoritate românească!

Sârbii sunt deștepți și meșteri: ca să pară populația Jugoslaviei omogenă, Sârbii au schimbat sufixul din pronumele minoritarilor cu cel de „ici" și i-au făcut Sârbi pur sânge... așa că: Florici, Carol Mülerici și Osman Ahmedovici sunt Sârbi eget beget. I-au sârbizat la repezeală.

Ceeace un lanţ de secole n'a putut face, să transforme anume sângele în apă, sau viceversa, Sârbii cu magicul lor sufix de „ici" au făcut într'un timp scurt de tot!

Au reuşit oare?! Se prea poate: trăim în vremurile de radio şi ale minunilor.

Destul atât că: bisericile şi şcolile româneşti din Jugoslavia sunt închise. Fraţii noştri n'au voie să se roage lui Dumnezeu în limba maternă şi să buchineze: „Mult e dulce şi frumoasă..."

Ce crudă soartă!

Biserici şi şcoli cu tradiţii, cari decenii întregi dearândul, au luminat pe consângenii noştri, au fost închise sau ocupate de Sârbi.

Liceul românesc din Bitolia a fost închis în 1916 de către autorităţile bulgare ocupante. Sârbii s'au reîntors şi n'au binevoit să-l deschidă, căci... Bulgarii au luat cheia cu ei..

Sârbii sunt deştepţi şi meşteri...

Noi ne mulţumim doar cu câteva cuvinte de protest amical şi rugăminte. Nimic mai mult.

Nu ştiu de câte ori comisiunea mixtă româno-sârbă trebuia să se întrunească, ca să tranşeze această chestiune, însă, fie că membrii delegaţiei sârbeşti n'au venit din cauza.... ploaiei, fie că acarul dela Velica Chichindă a greşit acul şi a întors trenul spre Belgrad în loc să-l întoarcă spre Timişoara, sau dacă veneau, comisiunea nu făcea nimic, căci Sârbii nu aveau... protocolist sau instrucţiile necesare din partea Ministerului Instrucţiunei şi al Cultelor din Belgrad, aşa că doar banchetul avea loc şi comisiunea se amâna, până când a venit vremea rândurilor de faţă.

Dar Sârbii nu sunt oameni răi. Sunt chiar sinceri şi ne spun pe şleau: toţi aceia, cari respiră aerul sub cerul regatului jugoslav, sunt *pravi srbi* (Sârbi pur sang).

Se poate...

Dar la noi?

Banatul românesc e împănat cu şcoli şi biserici sârbeşti şi chiar — minunea minunilor: subvenţionate de Statul român!

Ingăduitoare şi tolerantă este Ţara Românească.

Dar numai atât? Câte am răbdat noi, şi speranţa tot n'am pierdu-o!... Mai bine mai târziu decât niciodată....

Dar să vă spun spre sfârşit un lucru: eu am început să cred, că Sârbii au dreptate. In Iugoslavia nu există minoritate românească! In Iugoslavia nu trăiesc decât Sârbi cu sufixul „ici".

Descurajat, vocea mea începe să amuţească. Vreau să întreb încă ceva, şi să mi se explice un lucru din partea Sârbilor şi anume: Numele descoperitorului Americii, *Christofor Columb* e trecut în cărţile şi manualele didactice *Rista Columbici*... O fi şi Christofor Columb Sârb?

E foarte posibil. Odată sufixul „ici" monopolizat de Sârbi, nu încape nici o îndoială de originea lui Cristofor Columb! De geaba se ceartă Sârbii cu Portughezii, cui aparţine Cristofor Columb!

Sufixul „ici" a rezolvat chestiunea: ***Rista Columbici e pravi srbin*** (Sârb pur sang)!

Şi noi cerem şcoli şi biserici pentru fraţii noştri din Iugoslavia, când Sârbii nici pe Rista Columbici nu-l tratează ca pe un străin din neamul lor!

In zădar strigăm şi protestăm.

In Iugoslavia nu trăiesc decât Iugoslavi!

Atunci o fi având dreptate savantul istoriograf sârb, profesorul Nicolaie Ţvici dela Universitatea din Belgrad, când a spus: ***I sunţe şta sveti e srbsco!*** (Şi soarele ce luceşte e al Sârbilor!).

Doamne Dumnezeule, ştii tu sârbeşte, ca să înţelegi, ce spun Sârbii?!

ÎNSEMNĂRÎ

D-l Buroff şi Minoritatea Românească din Bulgaria

de Petre Florescu

Ştirile sosite din Geneva ne aduc informaţiunea că, printre oratorii care au ţinut discursuri în şedinţele Ligii Naţiunilor, a fost şi d-l Buroff, ministrul de Externe al Bulgariei. D-sa a spus limpede, că minorităţile din Bulgaria se bucură de cele mai mari libertăţi, iar reprezentanţii Bulgariei în străinătate, secundanţii săi, prezintă Bulgaria ca o adevărată victimă în ceeace priveşte aplicarea clauzelor minorităţilor în statele vecine ei. Buroff şi reprezentanţii Bulgariei cer, ca Jugoslavia şi România să acorde minorităţilor bulgare aceleaşi drepturi pe care, pretinde, că Bulgaria le-ar fi acordat minorităţilor jugoslave şi române acasă la ea.

Lucrurile stau însă cu totul altfel.

Bulgarii nu recunosc ca minorităţi decât minoritatea evreească şi turcească din centrele comerciale ale Bulgariei, iar minoritatea de peste 100.000 de Români nici nu e recunoscută măcar.

Minorităţii evreeşti îi acordă drepturi culturale, fiindcă reprezintă forţa financiară, iar Turcilor, fiindcă aceştia se împuţinează din zi în zi, mai ales în urma apelului lui Kemal către toţi credincioşii Padişahului din Balcani, să vină în Turcia.

Comunităţile armeneşti şi greceşti din sudul Bulgariei sunt fără însemnătate.

Cât priveşte comunitatea românească, nu numai că Bulgaria nu vrea să o recunoască, dar a deslănţuit în ultimul timp o persecuţie în contra elementului românesc ,nedemnă de un stat cu pretenţie de a fi un stat civilizat.

D-l Buroff cunoaşte perfect de bine această stare de lucruri şi totuşi nu face nimica pentru a ameliora situaţia minorităţii româneşti, cu toate că doreşte raporturi bune cu Românii. Şi noi dorim ca aceste raporturi să fie cât mai bune, cu tratamentul de astăzi însă, la care sunt supuşi fraţii noştri din Bulgaria, aceasta nu se poate.

In afară de aceasata, să-şi aducă aminte d-l Buroff, că primul semnal în lupta contra lui Stambolinschi din 1922, l-a dat în sala teatrului „Vida" din Vidin, populată de Românii din Valea Timocului. Şi apoi cred, că d-l Buroff nu a uitat, că Românii din judeţul Vidin şi Plevna scăpară Bulgaria de un groaznic războí civil, când d-sa era la Paris.

Faceţi dreptate şi Românilor, Domnule Buroff, şi atunci puteţi rosti cu conştiinţa împăcată discursuri la Geneva asupra felului cum trăesc minorităţile din Bulgaria.

Al treilea an de activitate încheiat

Inchiind al treilea an de activitate, constatăm cu satisfacţie, că am biruit toate dificultăţile morale şi materiale, cu cari am avut de luptat din greu, fără vina noastră.

Cu această ocazie ţinem să mulţumim tuturor acelora, cari ni-au dat sprijinul lor moral şi material în împrejurările grele, prin cari am trecut, şi în special colaboratorilor noştri, cari au înţeles, că o revistă atât de bine intenţionată, ca „Graiul Românesc" nu numai că nu trebue să dispară, dar nici măcar să-şi piardă din însemnătate.

„Graiul Românesc"

GRAIUL ROMÂNESC (Le langage roumain)
REVUE MENSUELLE DE LA SOCIÉTÉ „GRAIUL ROMÂNESC"
Troisième Année, No. 11-12 Novembre-Décembre 1929

ETUDES

Les Aroumains des environs de „Giumaia de Sus"

par V. N. Christu

I. *Les Pâtres aroumains de Ciacalitza.*

Les Roumains macédoniens ont commencé a s'établir dans la region de Giumaia de sus vers 1877—1879 et sont venus d'abord en qualité d'artisans, d'hoteliers, d'épiciers, de marchands etc. Giumaia est considéré comme le centre intellectuel aroumain de toute la Macedoine qui se trouve sous la domination des Bulgares.

Nous trouvons ici les Aroumains „Cruşoveni", nom que l'on donne généralement a tous ceux qui viennent du „Vilaiet Bitolia" et les Aroumains „Grămosteni" qui étaient pour la plupart bergers.

Une école roumaine y a été fondée par Mr. Ciara en 1896, l'église, qui a été ouverte en 1906, fonctionne jusqu'à présent.

Parmi les Aroumains établis dans les environs de Giumaia, ceux de Ciacalitza sont presque tous bergers. Ciacalitza ou encore „Călivele", comme on dit en aroumain, est située a une distance de 5 heurs de la ville.

Les pâtres aroumains de Ciacalitza sont généralement connus par la population slave de la Macédoine sous le nom de „Caracaciani", ce qui signifie marchands ambulants (nomades). Leur vie est patriarcale, l'influence de la civilisation et dela culture moderne n'étant pas arrivée jusqu'à eux. Ils se sentent solidaires et se respectent les uns les autres.

Au point de vue économique ils ont été plus favorisés que ceux qui se trouvaient dans la plaine.

De nos jours ils ont à supporter de grandes difficultés de la part de l'Etat qui, en concédant les pâturages aux particuliers usuriers, les oblige presque à abandonner leur occupation de bergers. Ces Aroumains sont dépourvus de tout droit de citoyen.

Parmi les familles les plus importantes qui ont donné des „celnici" ou „chihaiazi", come ils les appelent communément, nous pouvons citer : Mirgeani, Mandili, Babaska.

Le „Chihaiel" est le chef de la commune de la tribu des bergers et s'intéresse à la prospérité des „călive". Il défend la cause des bergers devant les autorités, il a soin des bergers etc.

En général, chaque famille a son troupeau de moutons, mais lorsqu'une famille n'a pas le nombre de moutons nécessaire pour former un troupeau, alors le père de la famille s'engage comme berger chez un autre et ses moutons entrent dans le troupeau du nouveau maître.

Les bergeries, où l'on fait tous les dérivés du lait: fromage ,beurre, caşcaval etc. sont concédées pour tout l'été jusqu'à la Ste Marie. A partir de cette date les Aroumains commencent à mettre des „macsuli" pour leur besoin personnel pour l'hiver. Le berger prendra du produit de la bergerie sa part qui doit être proportionnelle au nombre de moutons qu'il possède, lorsqu'il commence à travailler pour eux.

Les familles pauvres envoient leurs enfants à la bergerie où ils reçoivent en nature ,en échange des différents services qu'ils peuvent rendre, du fromage de tout espèce : „caş", „urdă", etc.

Les familles, qui ont des chevaux, les envoient aux champs avec leurs fils au moment du dépiquage. La laine constitue aussi un bon revenu pour les Aroumains de Ciacalitza. Au moment de la tondaison on peut remarquer encore mieux cet esprit d'assistance réciproque qui existe chez eux. Chacun vient en aide à celui qui amène son troupeau pour le faire tondre, mais en échange chacun sera aidé à son tour soit à la tondaison de son propre troupeau, soit à d'autres travaux.

N'étant venus en contact avec aucun autre peuple, tous ces pâtres aroumains de Ciacalitza ont gardé leur langue, leur costume, leurs moeurs. Ils avaient auparavant une école d'été ,mais à présent ils n'ont plus rien, et n'envoient plus leurs enfants à l'école.

La plume sans repos.
par le Docteur Polenta

Avec la Jugoslavie nous avons des liens d'amitié, grâce aux souffrances communes de pendant notre guerre, à la parenté des deux dynasties et à la Petite Entente.

Tout irrait pour le miexu, si la question minoritaire ne serait pas intervenue.

Pendant que nous traitons la minorité serbe le plus civilisé et amicalement possible, les Serbes ne veulent même pas ouïr de l'existence de cinq cent mille Roumains de la valée du Timoc serbe, de la Macédoine du Banat, vivant sour leur domination.

Avec un „ici", ajouté aux noms minoritaires, ils sont arrivés à avoir une population omogène : Traian Florici, Carol Mülerici et Osman Ahmedovici sont des Serbes pur sang.

Églises et écoles avec des traditions, qui pendant des dizaines entières ont éclairé nos compatriotes, ont été occupées ou fermées par les Serbes.

Le Lycée roumain de Bitolía a été fermé en 1916 par les autorités bulgares occupantes. Les Serbes revenant n'ont pas daigné l'ovrir, car... les Bulgares avaient pris la clef avec.

La comission serbo-roumaine, qui devait trancher la question entière, sous differents prétextes, trouvés dans toutes occasions par les délégués serbes, n'est pas arrivée à prendre une décision, se contentant des inévitables banquets en même temps que des ajournements.

D'aillurs, si même le nom de Christophe Colomb est passé dans leurs manuels didactiques serbes comme Rista Columbovici et considéré comme serbe pur sang — pravi srbin — quelles prétentions peuvent encore avoir nos pauvres frères à une vie nationale ? Quel espoir dans une amélioration de leur sort peuvent encore avoir les Roumains dans un pays dans lequel le savant historiographe serbe, le professeur Nicolae Ţvici de l'Université de Belgrad, a pu dire que, dans la Serbie même le soleil, qui luit, est serbe.

Grand Dieu, est-ce que vous connaissez le serbe, pour comprendre ce que les Serbes disent ?

NOTES

Monsieur Buroff et la Minorité Roumaine en Bulgarie

par Petre Florescu

Les informations recueillies à Genève nous apprennent que, parmi les orateurs, qui ont prononcé des discours aux séances de la société des nations, figure M. Buroff, le ministre bulgare des affaires etrangères. Il a affirmé, que les minorités, qui vivent en Bulgarie, jouissent des libertés les plus larges; d'autre part les représentants de la Bulgarie à l'étranger secondent son action; Ils présentent la Bulgarie comme une victime au point de vue de l'application des clauses, concernant la vie des minorités dans les Etats voisin.

M. Buroff et les représentants de la Bulgarie exigent, que la Yougo-Slavie et la Roumanie accordent aux minorités bulgares les mêmes droits que ceux que la Bulgarie pretend avoir accordés aux minorités yougo-slave et roumaine en deçà de ses frontières.

Mais la vérité est tout autre. Les seules minorités, dont les Bulgares reconnaissent les droits sont la minorité juive et la minorité turque; quant aux Roumains, qui constituent un groupe de plus de cent mille âmes, leur existance à titre de minorité n'est même pas reconnue.

Si la minorité juive jouit en Bulgarie de ses droits à la culture c'est qu'elle représente la force financière; et aux Turcs parceque, de jour en jour, leur nombre décroit.

Quant à la communauté roumaine, non seulement la Bulgarie ne veut pas en reconnaître l'existence à titre de minorité, mais depuis quelque temps des persécutions se sont déchainées contre l'élément roumain, persécutions indignes d'un État qui prétend au titre d'État civilisé, pendant que M. Buroff déclare en toute occasion, qu'il désire des rapports amicaux avec les Roumains.

Nous aussi nous souhaitons, que ces rapports soient les meilleurs, qu'il se peut: mai le sort que subissent aujourd'hui nos frères de Bulgarie rend la chose impossible.

D'ailleur, M. Buroff devrait se rappeler, que dans la lutte contre Stambolinschi, en 1922, il fit retentir la première alarme à Vidin, dans la salle du théâtre „Vida", remplie de Roumains de la vallée du Timok. Peut-être M. Buroff n'a-t-il pas oublié, non plus, que les Roumains du département de Vidin et de Plevna ont arrêté la Bulgarie, qui glissait sur la pente d'une horrible guerre civile, au moment où M. Buroff était à Paris.

Faites justice aux Roumains, Monsieur Buroff, et vous pourrez alors, la main sur le coeur, prononcer à Genève des discours élogieux, concernant la vie des minorités en Bulgarie.

GRAIUL ROMÂNESC (La favella rumena)
RIVISTA MENSILE DELLA SOCIETA „GRAIUL ROMÂNESC"
Anno III, No. 11-12 Novembre-Dicembre 1929

STUDI

Gli Arumeni dela Giumaia Superiore

di V. N. Christu

I. *Gli Arumeni pastori di Ciacalitza.*

Dopo il 1877—1879, gli Arumeni della Macedonia incominciano a stabilirsi a Giumaia superiore, in principio come osti, droghieri, negozianti, etc. Giumaia è considerata come il centro culturale arumeno dell'intera Macedonia sottoposta alla Bulgaria.

Qui si sono stabiliti Arumeni Crosoveni, come sono chiamati d'abitudine quelli venuti dal Vilaieto Bitolia e Arumeni Cramosteni, che d'abitudine erano pastori. La scuola rumena fù aperta nel 1896 dal signor Ciara, e nel 1906 la chiesa che funziona anche oggi.

Di tutti gli Arumeni stabiliti nei dintorni di Giumaia, quelli di Ciacalitza sono pastori. Ciacalitza o „Le Calive", come si dice nella lingua arumena, è a 5 ore lontananza della città. Gli Arumeni pastori di Ciacalitza sono conosciuti dalla popolazione slava della Macedonia sotto il nome di Caracaciani, cioè nomadi. La loro vita è patriarcale, non essendo sottoposti all'influenza della civilizazione e cultura moderna. Dal punto di vista economico stavano molto meglio che quelli della campagna. Oggi hanno molte dificolta da soffrire da parte dello Stato, il quale concessinando il pascolo a particolari-usurai, li obliga a rinnunciar alla pastorizia. Questi Arumeni non hanno neanche il diritto di cittadinanza. Fra le famiglie più importanti, che hanno forniti „celnici" o „chihaiazi", come li chiamano loro, sono: Mirgeani, Mandili e Babasca. Il „chicaello" è il capo del comune, della tribù di pastori, e si interessa del buon stato delle „calive". E tutto lui sostiene la causa dei pastori dinanzi alle autorità, ha cura dei pastori, etc...

Di regola ogni famiglia ha il suo gregge, e la famiglia, che non ha il numero neccessario di pecore per formar un gregge, manda il capo come pastore da un altro, e cosi le sue pecore passano nel gregge dell'altro.

Le cascine, dove si lavora il latte per fare brinza, burro, formaggio, si concessionano durante tutto l'estate fino a Santa Maria, e dopo solamente mettono gli pastori „macsule" per loro, per avere durante l'inverno. In proporzione colle pecore che ha, il pastore prenderà la sua parte del prodotto della cascina. Le famiglie povere mandano i figli alla cascina dove per il servizio che fanno, ricevono per paga: formaggio, burro, cacio di capra, etc.... Le famiglie, che hanno cavalli, mandano i giovanotti al campo alla trebbiatura, mettendo il grano per l'inverno. Una buona rendita per gli Arumeni di Ciacalitza è la lana. L'aiuto reciproco si vede alla tonsura delle pecore, quando ognuno aiuta quello che porta il gregge alla tonsura; in cambio è aiutato a tondere le pecore del suo gregge o ad altro.

Tutti gli Arumeni, pastori di Ciacalitza, non avendo contatto con gli altri abitanti, hanno mantenuta la loro lingua, il porto ed i costumi. Hanno avuto scuole estivi, oggi non hanno più niente, ma non mandano i loro figliuoli ad altre scuole.

La Pena inquieta

di Dott. Polenta

Con la Iugoslavia abbiamo relazioni più che amichevoli, dovute alle comuni sofferenze del tempo della guerra, alla parentà delle due dinastie ed alla Piccola Intesa.

Tutto andrebbe a meraviglia, sè non vi fossero di mezzo le minorità.

Mentre noi trattiamo le minorità serbe nel modo più civilizzato e più amichevole possibile, i Serbi neanche non vogliono saperne dei 500.000 Rumeni della vale del Timoco, della Macedonia e del Banato, che vivono sotto la loro dominazione.

Con un „ici" aggiunto ai nomi dei minoritari sono arrivati ad avere una popoulazione omogena : Traian Florici, Carol Mülerici e Osman Ahmedovici sono Serbi puro sangue.

Chiese e scuole con tradizione, che deceni interi hanno guidati i nostri consanguei, sono state chiuse od occupate dai Serbi. Il liceo rumeno di Bitolia è stato chiuso nel 1916 dalle autorità bulgare dominanti. I Serbi tornando, non hanno voluto aver la gentilezza di aprirlo, perchè i Bulgari avevano presa la chiave...

La comosione mista rumeno-serba, che doveva risolvere l'intera questione, con pretesti trovati sempre dai delegati serbi, non è mai arrivata ad una decisione, contentandosi solo coi inmancabili banchetti insieme ai rimandi.

Ma se anche il nome di Cristoforo Colombo è passato nei libri di scuola serbi come Rista Columbici e considerato come serbo puro sangue — pravi srbin —, che pretenzioni possono ancora avere i nostri poveri fratelli

ad una vità nazionale ? Che speranze d'una vita migliore possono avere in un paese, dove il gran scienzato istoriografo serbo, il professore Nicolae Țvici della Università di Belgrado ha potuto dire che „in Serbia anche il solo, che illumina, è serbo".

Mio buon Dio, sai tu forse il serbo, per capire quello che dicono i Serbi ?

APPUNTI

Il Signor Buroff e la Minorità Rumena della Bulgaria

di Petre Florescu

Le novelle venute di Ginevra danno l'informazione, che fra gli oratori che parlarono nelle sedute della Lega delle Nazioni vi fu anche il Signor Buroff, Ministro degli Affari Esteri della Bulgaria.

Il sig. Buroff ha dichiarato chiaramente, che le minorità della Bulgaria giovano di completta libertà, ed i rappresentanti della Bulgaria all'estero, i suòi collaboratori, presentano la Bulgaria come una vera vittima in ciò che riguarda l'applicazione delle clausi minoritarie nei paesi vicini suoi. Buroff ed i rappresentanti della Bulgaria vogliono, che la Jugoslavia e la Romania diano alle minorità bulgare i stessi diritti, che la Bulgaria pretende aver dato alle minorità jugoslave e rumene del suo paese.

Ma in realtà le cose stano diversamente.

I Bulgari non riconoscono come minorità che la minorità ebrea e quella turca, e la minorità di più di 500.000 Rumeni non é neanche riconosciuta.

Alla minorità ebrea hanno date libertà culturali, perchè rappresenta la forza finanziaria, ed ai Turchi, perchè questi diminuiscono da un giorno all'altro.

In ciò che riguarda la minorità rumena, non solo che la Bulgaria non vuole riconoscerla, ma negli ultimi tempi ha incominciato a perseguitarla, mentre il sig. Buroff dichiara in qualsiasi occasione, che desidera relazioni amichevoli con i Rumeni. Anche noi desideriamo, che queste relazioni siano quanto migliori, ma considerando la situazione attuale dei nostri fratelli della Bulgaria, questo non è possibile.

Oltre a questo si ricordi il sig. Buroff, che il primo colpo nella lotta contro Stambolinski nel 1922 fu dato nella sala del teatro „Vida" di Vidin dai Rumeni della valle del Timoco, e poi credo, che il sig. Buroff si ricorda, che i Rumeni di Vidin e Plevna salvarono la Bulgaria nel 1923 da una terribile guerre civile, quando lui era a Parigi.

Fate giustizia anche ai Rumeni, signor Buroff, ed allora, colla conscienza tranquilla potrete tenere discorsi a Ginevra sul modo come vivono le minorità in Bulgaria.

GRAIUL ROMÂNESC (Das rumänische Wort)
MONATSSCRIFT DES KULTURVEREINS „GRAIUL ROMÂNESC"
III. Jahrgang, No. 11—12 November-Dezember 1929

AUFSÄTZE

Die Arumaenen aus den Gegenden „Giumaia de Sus"

von V. N. Christu

I. *Die Schafhirten aus Ciacalitza.*

Die mazedonischen Rumänen beginnen nach den Jahren 1877—79 in Giumaia de sus sich niederzulassen, u. zw. zuerst als Gastwirte, Kaufleute, usw. Giumaia wird als kultureller Mittelpunkt der im bulgarischen Mazedonien wohnenden Arumänen angesehen.

Hier haben wir die Cruschowaer Arumänen, wie die aus der Gegend Bitoliens Eingewanderten gewöhnlich genannt werden, und die Arumänen aus Grămosta, die sich hauptsächlich mit der Schafzucht beschäftigen. Die rumänische Schule wurde 1896 vom Herrn Ciara gegründet, die Kirche besteht erst seit 1906.

Von allen in der Umgegend von Giumaia niedergelassenen Arumänen beschäftigen sich die aus Ciacalitza mit der Schafzucht. Ciacalitza oder „Călivele" ist 5 Stunden von der Stadt entfernt. Die Schafzüchter aus Ciacalitza werden von der slawischen Bevölkerung Mazedoniens Caracatschanen d. h. Nomaden genannt. Sie führen ein patriarchalisches Leben, unberührt von moderner Zivilisation und Kultur. Sie besitzen ein stark ausgeprägtes Zusammengehörigkeitsgefühl und bewahren Respekt vor den anderen Mitmenschen. Vom ökonomischen Standpunkt aus, ging es ihnen weit besser als den auf dem Flachlande Zurückgebliebenen. Heutzutage treten ihnen bedeutende Schwierigkeiten in den Weg, da der Staat die Weideplätze an Private — Wucherer — verpachtet hat und sie auf diese Weise zwingt, die Schafzucht aufzugeben. Diese Arumänen haben auch nicht die politischen Rechte. Von den bedeutenden Familien sind die Mirgeani, Mandili und Babaska zu erwähnen. Vorwiegend diesen Familien entstammen die Chihaelen, d. s. die Führer der Gemeinden und Schafzüchter und deren Vertreter vor den Behörden.

Im allgemeinen hat jede Familie ihre Schafherde. Der Familienvater, der keine eigene Herde hat, wird Schafhirt bei einer anderen Familie, und die wenigen Schafe, die er besitzt, vermengt er mit der Herde seines Herrn. Die Sennhütten, ind denen Käse, Butter, Laibkäse usw. zubereitet werden, sind während des Sommers konzessioniert. Erst im Spätsommer beginnen die Hirten für den eigenen Gebrauch zuzubereiten, jeder Hirt nimmt dann davon im Verhältnis zu den Schafen, die er der grossen Herde einverleibt hat. Die armen Familien schicken auch die Kinder in die Sennhütten, um zu arbeiten. Hiefür bekommen sie *in natura* Käse, Laibkäse, Molkenkäse usw. Die Familien, die Pferde besitzen, schicken diese mit ihren Söhnen zu verschiedenen Feldarbeiten. Der Vertrieb der Schafwolle bringt den Arumänen einen schönen Verdienst ein. Die gegen-

seitige Hilfsbereitschaft tritt ganz besonders gelegentlich der Schafschur zutage, bei der einer dem anderen hilft.

Da alle arumänischen Hirten aus Ciacalitza mit keinen anderen Völkern in Berührung kommen, haben sie ihre Sprache, Tracht und Gewohnheiten rein erhalten. Sie hatten einst eine Sommerschule, die heute nicht mehr besteht. Daher besuchen die Kinder auch keine Schule.

Die ungezügelte Feder

von Dr. Polenta

Zu Yugoslavien stehen wir in mehr als freundschaftlichen Beziehungen dank den gemeinsamen Leiden aus der Zeit unseres Krieges, der Verwandtschaft der Königsfamilien und der Kleinen Entente.

Alles wäre recht gut, wenn nicht die Minoritätenfrage im Spiele wäre.

Während wir die serbische Minorität auf die zivilisierteste und freundschaftlichste Art behandeln, wollen die Serben von der Existenz der ungefähr 500 tausend Rumänen aus dem Timoktale, Makedonien und Banat nicht einmal hören.

Dadurch, dass sie den Namen der Minoritäten ein „ici" hinzugefügt haben, bilden sie sich ein heute eine einheitliche Bevölkerung zu haben: Traian Florici, Carol Mülerici, Osman Ahmedovici sind Serben pur sang.

Kirchen und Schulen, die Jahrzehnte hindurch unsere Brüder erleuchtet haben, wurden von den Serben gesperrt oder besetzt. Das rumänische Gymnasium aus Bitolien wurde 1916 von den besetzenden bulgarischen Behörden gesperrt. Nach ihrer Rückkehr wollten die Serben die Schule nicht mehr eröffnen, denn die Bulgaren hatten den Schlüssel mit sich genommen...

Die rumänisch-serbische Kommission, die diese ganze Angelegenheit erledigen sollte, kam wegen der von den serbischen Delegierten angeführten Vorwänden nicht dazu einen Beschluss zu fassen und begnügte sich mit den unvermeidlichen Festessen und mit den Aufschub verlangenden Vorschlägen der Serben.

Wenn übrigens der Name Christofor Columbus in den serbischen Lehrbüchern als Rista Columbici erscheint und als reinrassiger Serbe gilt, was für Ansprüche können noch unsere bedrückten Brüder erheben ein nationales Leben führen zu dürfen? Was für eine Hoffnung an eine Verbesserung ihres Loses können noch die Rumänen in einem Lande haben, in welchem der gelehrte Geschichtschreiber, Nicolae Ţvici, Professor an der Universität Belgrad, sagen konnte: in Serbien ist sogar die Sonne, die scheint, serbisch.

Herrgott im Himmel, kannst Du serbisch, um zu verstehen, was die Serben sagen ?

BEMERKUNGEN

Herr Buroff und die Rumänische Minorität in Bulgarien

von Petre Florescu

Aus Genf eingetroffene Nachrichten melden, dass auch Herr Buroff, der Aussenminister Bulgariens, in einer Sitzung des Völkerbundrates das Wort ergriffen habe. Derselbe hat ausdrücklich betont, dass sich die Minoritäten in Bulgarien der grössten Freiheiten erfreuen, wogegen die Vertreter Bulgariens im Auslande, also des Herrn Buroffs Sekundanten, Bulgarien als Opfer hinstellen, betreffs der Durchführung der Minoritätenklausel in den benachbarten Ländern. Buroff und seine Mitarbeiter verlangen, dass Yugo-Slavien und Rumänien den bulgarischen Minoritäten dieselben Rechte einräumen, die die yugo-slavischen und rumänischen Minoritäten in Bulgarien geniessen.

In der Tat stehen die Dinge ganz anders.

Die Bulgaren anerkennen als Minoritäten nur die jüdische und türkische Bevölkerung aus den Handelszentren Bulgariens, während die rumänische Minorität von über 500.000 Menschen vollkommen verkannt wird.

Der jüdischen Minorität gestehen sie aus dem Grunde kulturelle Rechte zu, weil diese die Finanzmacht darstellt, den Türken, weil deren Zahl von Tag zu Tag abnimmt.

Was die rumänische Minorität betrifft, will sie Bulgarien nicht nur nicht anerkennen, sondern hat in der letzten Zeit eine heftige Verfolgung des rumänischen Elementes einsetzten lassen, die mit dem Anspruch Bulgariens ein zivilisierter Staat zu sein in scharfem Widerspruch steht. Dabei erklärt Herr Buroff bei jeder Gelegenheit, dass er gute Beziehungen zu Rumänien wünsche. Auch uns sind solche Beziehungen erwünscht, aber bei der Behandlung, die die Bulgaren unsern Brüdern zuteil werden lassen, ist dies nicht gut möglich.

Ausserdem möchte sich Herr Buroff erinnern, dass das erste Zeichen des Kampffes gegen Stambolinski 1922 im Theatersaale „Vida" in Vidin gegeben wurde, in einer Stadt, die von Rumänen aus dem Timoc-Tale bewohnt ist. Überdies dürfte Herr Buroff nicht vergessen haben, dass, als er selbst in Paris war, die Rumänen aus den Bezirken Vidin und Plevna es waren, die den bevorstehenden Bürgerkrieg vereitelt haben.

Lasset den Rumänen Gerechtigkeit widerfahren, Herr Buroff, und dann könnt Ihr mit ruhigem Gewissen in Genf über die Lebensweise der Minoritäten in Bulgarien Reden halten.

GRAIUL ROMÂNESC (The Roumanian Speech)

MONTHLY REVIEW OF THE CULTURAL SOCIETY „GRAIUL ROMANESC"

Vol. III, No. 11-12 November-December 1929

STUDIES

The Roumanian from the neighbourghood of Upper Giumaia

by V. N. Christu

The Roumanian shepherds from Ciacalitza

The Rumanian from Macedonia, after 1977—1879, begin to settle in Upper-Giumaia, coming first as craftsmen, innkeepers, grocers, merchants, etc. Giumaia is considered as the Rumanian cultural centre of all Macedonia under the Bulgarian rule. Here have settled the Rumanians called „Crușoveni" this being the name usually given to the Rumanians, who have come from the district of Bitolia and „Gramosteni" whose occupation was sheepfarming. The Rumanian school was founded by Mr. Ciara, in 1896, and the church was opened in 1906, which is in function to this day.

Of all the Rumanians who are established round Giumaia, thos from Ciacalitza occupy themselves with sheep forming. Ciacalitza or „Călivele" as it is called in Rumanian, is five hour's distance from the town. The Rumaniau shepherds from Ciacalitza are known by the Slav population from Macedonia under the name of „Caracaciani", that is nomads. Their patriarchal life has not been touched by the influence of civilisation and modern culture. From an economical point of view they lived a better life than those settled down in the plains. To-day they have great difficulties from the port of the state, which by conceding the grazing-ground to private people-moneylenders, compells them to give up sheeprearing. These Rumanians are deprived of their citizen rights.

From the more important families, that have given leaders or „chihăiazi" as they are called, are the Mirgeani, Mandili and Babasca. The „chihăiazi" are the chiefs of the villages, of the shepherd tribes, who look after the welfare of shepherds. They defend the cause of the shepheards before authorities, and take care of the shepherds.

Generally every family has her own sheep flock; but if a family hat not got the necessary number of sheep for a flock, the husband of that family engages himself as a shepherd to some other man, and brings his own sheep into his master's fold.

The sheep folds where the milk produces, as: cheese, butter, etc., are worked, are conceded during the summer time until St. Mary's Day; after that time the Rumanians begin to prepare for themselves, for the winter-time. In proportion with the sheep he has, the shepherd takes then his own part from the produce of the sheep folds. The poor families send their children to the sheepfold, where in exchange for their services, they receive cheese.

The families that have horses send their lads to the fields, at threshing-time, and get wheat for winter. Wool is a good revenue for the Rumanians from Ciacalitza. Mutual help is observed among them at sheep-shearing, when they help one another to shear the sheep.

All the Rumanian shepherds from Ciacalitza, coming not in contact with other nations have preserved their language, dress and customs. They had a summer-school; to-day they have none and do not send their children to a different school.

The reklesc pen

by Dr. Polenta

Our relations with Jugo-Slavia are more than friendly, due to the common sufferings, during the war, to the kinship of the two dinasties and to the Little Entente.

Everything would get on well, if there would not be the question of the Rumanian minority.

While we treat the Serbian minority in a most friendly and civilized way, the Serbs do not want even to hear of the existence of one hundred thousant of Rumanians, in Timoc Valley, Macedonia and Banat, who live under their rule.

With the suffix, „ici" added to the names of the minorities, they have succeeded to have a homogeneous population : Traian Florici, Carol Mülerici and Osman Ahmedovici are genuine Serbians.

The churches and schools with a long tradition, which during whole decades have educated our people, have been shut up or occupied by the Serbians. The Rumanian lycée, from Bitolia, has been closed down in 1916 by the Bulgarian authorities, who occupied the country. The Serbians, coming back, did not want to open it, because the Bulgarians took away the keys with them....

The mixed Rumanian-Serbian commission, which hat to settle up the whole question, under different pretexts, found out by the Jugo-Slavian delegates, on every occasion, was not able to come to a decision, being satisfied only with the ever present banquets together with the postponement of the discussions.

And, if the very name of Christofor Columb is written in the Serbian school-books as Rista Columbici and considered as a genuine Serbian „pravi srbin" what pretentions could our poor brothers have to a national life ? What hope for a betterment of their lot could have the Rumanians in a country, in which the learned historiographer, proffessor Nicolae Ţvici, from the University of Belgrade, could say that „in Serbia even the sun, that shines, is Serbian"

Mi God, dost thou know Serbian, to understand what the Serbs say ?

NOTES

Mr. Buroff and the Rumanian Minority from Bulgaria

by Petre Florescu

The news, we have received from Geneva, bring to our notice the information, that among the orators, who have delivered speeches at the League of Nations, Mr. Buroff, the Bulgarian Ministe: for Foreign Affairs, has been one. His Lordship has plainly told the audience, that the minorities from Bulgaria enjoy the greatest liberties, and the Bulgarian representatives abroad his subordinates, present Bulgaria as a real victim, as regards the treatment of Bulgarian minorities in her neighbouring states. Buroff and the representatives of Bulgaria ask Jugo-Slavia and Rumania to accord the Bulgarian minorities the same rights, which. she pretends to have accorded to the Jugo-Slavian and Rumanian minorities in their own country.

But things are altogether different.

The Bulgarians do not acknowledge as minorities but the Jewish and the Turkish minorities, from the commercial centres of Bulgaria; as to the Rumanian minority, which numbers over 500.000 Rumanians, it is not even acknowledged.

They accord cultural rights to the Jewish minority, because the represent the financial force, and to the Turks, because they are decreasing in number from day to day.

As regards the Rumanian minority, Bulgaria does not want only not to acknowledge it, but lately they have started a great persecution against the Rumanian element, unworthy of a State, pretending to be a civilized state, where as Mr. Buroff declares, on every occasion, that he wishes friendly relations with the Rumanians. And we desire these relations to be as good as possibl, but with the treatment, which our brothers from Bulgaria are to-day subject to, this is impossible.

Besides, Mr. Buroff ought to remember, that the first signal of fight against Stambolinschi in 1922, has been given in the house of the theatre „Vida" from Vidin, inhabited by the Rumanians from Timoc Velley. And then I believe, Mr. Buroff has not forgatten, that the Rumanians from Vidin and Plevna districts have saved Bulgaria from a terrible civil war, when his Lordship was in Paris.

Do justice to the Rumanians too, Mr. Buroff, and then you could utter whit a peaceful conscience speeches at Geneva about the treatment of the minorities in Bulgaria.
